

ВЛАСОВ
Володимир Іванович,

д.е.н., д.с.-г.н.,
головний науковий співробітник,
Державна наукова
сільськогосподарська бібліотека
НААН
(м. Київ)

**ГЛОБАЛІСТИКА І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ:
ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ
(КОРОТКИЙ СЛОВНИК)**

У статті обговорена термінологія, що застосовується у сфері досліджень по глобалістиці і глобалізації.

В статтє обсуждена терминология, которая используется в сфере исследований по глобалистике и глобализации.

In the article terms which use in the sphere of research for globalistic and globalization are discussed.

Останні 30–40 років стрімкий розвиток нова міждисциплінарна, мегадисциплінарна наука глобалістика, яка охоплює дослідженнями надзвичайно широке коло глобальних проблем: релігії, філософії, історії, екології, економіки, фінансів тощо. В науковий обіг вводяться нові терміни й поняття. Тому автор має намір сформулювати короткий опис основних термінів й понять, що застосовуються глобалістами.

Авторитарна економіка – форма економічного управління з необмеженою повновладою однієї особи або організації.

Біосфера – область активного життя, що охоплює нижню частину атмосфери, *гідросферу* й верхню частину *літосфери*. Вчення щодо біосфери як про активну оболонку Землі, в якій живі організми (жива речовина) і середовище їх заселення органічно зв'язані і взаємодіють одна з одною, формуючи цілісну динамічну систему (В.І. Вернадський).

Геобіосоціосистема – єдність трьох складових: географічного середовища, біосфери і соціуму, що охоплюють усю планету як єдине ціле і є сукупністю різних параметрів соціуму, які знаходяться в безперервному зв'язку і залучені до процесу глобалізації.

Геоeкономіка – концепція зовнішньоекономічної стратегії й формування зовнішньоекономічних доктрин, яка вписується в загальну теоретичну панораму, що складається із світової економічної системи, зовнішньоекономічної макромоделі й стратегічного арсеналу реалізації національної доктрини.

Геополітика – політологічна концепція, згідно якої політика держав визначається географічними факторами (положення країни, природні ресурси, клімат та ін.)

Глобалізація – (сотні визначень) – процес становлення глобальної взаємозалежності людської спільноти в усіх сферах соціального, економічного, релігійного, інформаційного, екологічного життя людини.

Глобалізм – імперіалізм нової сучасної ери розвитку людства.

Глобалістика – мегадисциплінарна наука, що досліджує загальнопланетарні проблеми теперішнього і майбутнього розвитку людських цивілізацій, глобальних процесів в усіх сферах життя людства як єдиного цілого.

Глобальна безпека – політичне регулювання глобальних процесів, напрямок політики в умовах зростаючих глобальних небезпек.

Глобальна біоетика – область досліджень і практичної діяльності, в межах якої вивчаються й вирішуються етико-правові й соціальні проблеми, що пов'язані з досягненнями біомедичної науки й охороною здоров'я.

Глобальна екологія – розділ екології, що вивчає антропогенний вплив на біосферу в цілому й процеси, які індуцируються цим впливом, розробляє прогнози наслідків таких процесів й визначає напрямки діяльності, яка потрібна для попередження або послаблення негативних наслідків цього впливу.

Глобальна нерівність – нерівність між особами в межах країни і між країнами в межах світової системи, поляризація багатства й злиденності в планетарному масштабі.

Глобальна продовольча проблема – нестача продовольства для нормального фізіологічного розвитку людини, що нині охоплює до 1 млрд осіб планети.

Глобальна рівновага – один з варіантів світового розвитку, розвинутий в доповіді Римському клубу „Межі зростання”, при якому чисельність населення й обсяги капіталу залишаються за суттю стабільними, а ті фактори, що можуть збільшити або зменшити їх, підтримуються в ретельно контролюючій рівновазі.

Глобальна солідарність – солідарність всіх країн і народів світу, всього людства Землі з метою рішення глобальних проблем і запобігання *колапсу*.

Глобальна цивілізація – історична ступінь у розвитку спільноти, яка характеризується тим, що цивілізаційними зв'язками охоплені всі країни і народи сучасного світу. Розглядається як явище світового, планетарного характеру. Близька до термінів «геоцивілізація», «загальна людська цивілізація», «Всесвітня цивілізація», «сучасна цивілізація».

Глобальне забруднення – забруднення навколишнього природного середовища, яке можливо знайти далеко від джерела забруднення.

Глобальне зростання споживання – зростання чисельності населення світу і масове покращення матеріального становища бідних країн спричиняє зростання споживання у глобальному вимірі.

Глобальне мислення – філософсько-політична концепція, що виходить із необхідності безумовного пріоритету загальнолюдських цінностей над всіма іншими.

Глобальне моделювання – науковий напрямок, який сформувався внаслідок побудови глобальних моделей і досліджень за допомогою різних сценаріїв світового розвитку, що базуються на математичних, соціально-економічних та інших методах з використанням інформаційних технологій.

Глобальний інформаційний простір – основа й середовище формування глобальної інформаційної спільноти.

Глобальні інформаційні мережі – тип комп'ютерних мереж, що об'єднують розподілені в географічному просторі інформаційні обчислювальні та інформаційні ресурси.

Глобальне переміщення капіталу – переміщення національного і транснаціонального капіталу з виходом суб'єктів господарської діяльності за межі національної держави, посилення взаємозалежності внутрішньої економічної ситуації від факторів й тенденцій світового ринку.

Глобальне управління – науково-практичний напрямок формування багаторівневої системи наднаціональних і глобальних центрів влади, що здійснюють свої функції по відношенню до суб'єктів світової політики.

Глобальний (від франц. global – всезагальний, від лат. globas – куля) – 1. Всесвітній, охоплює всю земну кулю. 2. Всебічний, повний, всезагальний, універсальний.

Глобальний фінансовий ринок – система світових фінансових потоків, опосередкованих переважно фондовими біржами промислово-розвинутих країн, на яких здійснюється купівля-продаж цінних паперів, головним чином акцій транснаціональних компаній і фірм.

Глобальні проблеми – сучасні проблеми, що мають життєво важливе значення для всього людства, від рішення яких залежатиме його соціальний прогрес, запобігання термоядерної війни й забезпечення миру для всіх народів; подолання розриву в рівні соціального-економічного розвитку між багатими і бідними країнами, викорінення голоду, злиденності й неписьменності; регулювання стрімкого зростання населення в бідних країнах; запобігання катастрофічного забруднення навколишнього природного середовища; забезпечення людства ресурсами – продовольством, енергією, промисловою сировиною; запобігання негативних наслідків науково-технічної революції.

Глокалізація – складний процес переплетіння глобальних тенденцій історичного процесу й локальних, місцевих особливостей культурного розвитку

тих чи інших народів; двосторонній процес, баланс між глобальною інтеграцією й локальними відповідями всередині глобальної структури.

Демографічний вибух – різке прискорення темпів зростання населення в країнах, що розвиваються.

Екологія (від грец. oikos – дім, житло, місце перебування і ... логія) – наука щодо відносин рослинних і тваринних організмів і спільнот, що вони створюють між собою й навколишнім середовищем

Експоненціальне зростання – швидке зростання по експоненті, що йде у нескінченність.

Епогенез – процес зародження, становлення й послідуєчого розвитку епох, що змінюють одна одну.

«Золотий мільярд» – алегорія, що означає найбільш багату частину людства, що мешкає в розвинутих країнах.

Індустріалізація – процес створення великого машинного виробництва у промисловості та в інших галузях економіки з метою підвищення ефективності праці й темпів зростання виробництва, розвитку продуктивних сил спільноти.

Інформаційне суспільство – соціальний організм, що відрізняється високим ступенем розвитку мас-медіа, електронно-космічних засобів зв'язку, копіювально – розмножувальної техніки, телебачення та ін.

Культурно-цивілізаційні системи – поняття за допомогою якого великі соціальні об'єкти і людство в цілому можуть бути зрозумілими у їх єдності та цілісності.

Міждисциплінарні дослідження – 1. дослідження, що здійснюються на стику двох або декількох наук, областей знань. 2. Практично всі системні дослідження, метою яких є розкриття цілісності об'єкту, виявлення численних типів зв'язку в ньому, а також його зв'язок із зовнішнім середовищем.

Моделювання – дослідження будь-яких явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови й вивчення їх моделей; одне із основних категорій теорії пізнання, на якому базується будь-який метод наукового дослідження – як теоретичний, так і експериментальний.

Ноосфера – гіпотетичний етап розвитку біосфери, на якому будь-яка діяльність людини, що перетворює світ, повинна будуватися на науковому розумінні природних і соціальних процесів й органічно погоджуватися з загальними законами розвитку природи.

Нульове зростання – термін, що виник у процесі обговорення доповіді Римському клубу „Межі зростання”.

Органічне зростання – один із запропонованих Римським клубом сценаріїв світового розвитку, який передбачає: системний взаємозалежний розвиток, коли жодна частина (підсистема) не зростає за рахунок інших.

Постіндустріальна спільнота – нова стадія громадського розвитку, що йде за індустріальною спільнотою.

Осьовий час – історично-короткий період часу, протягом якого змінюються фундаментальні характеристики соціального життя.

Системний аналіз – сукупність методологічних засобів, що використовуються для обґрунтування рішень щодо складних проблем політичного, військового, соціального, економічного, наукового і технічного характеру.

Цивілізація – категорія, що дозволяє розглядати суспільство з точки зору побудови й рівня розвитку його державності, економічної й соціально-політичної структури, характеру внутрішніх і зовнішніх зв'язків соціального організму.

Природно, що це тільки вершина айсберга термінів і понять, що застосовуються в глобалістиці, розвиток якої викладений в численних вітчизняних й закордонних монографіях і публікаціях. В Інтернет системі Google, наприклад близько 140 тис. посилань на публікації із терміном глобалістика і понад 12,5 млн із терміном глобалізація.

Список використаної літератури

1. *Белорус О. Г.* Экономическая система глобализма / О. Г. Белорус. – К. : КНЭУ, 2003. – 376 с.
2. *Глобалистика* : международный междисциплинарный энциклопедический словарь / глав. ред. и сост. И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М. : СПб. ; Нью-Йорк : Изд. центр «Элима» : Изд. дом «Питер», 2006. – 1160 с.
3. *Денчев К.* Феномен глобализации : [учеб. пособие] / К. Денчев. – М. : ГУ ВШЭ, 2005. – 220 с.
4. *Кочетов Э. Г.* Глобалистика : теория, методология, практика : [учеб. для вузов] / Э. Г. Кочетов. – М. : Изд.-во НОРМА, 2002. – 672 с.
5. *Чумаков А. Н.* Глобализация. Контуры целостного мира : [моногр.] / А. Н. Чумаков. – М. : ТК Велби, Из-во Проспект, 2005. – 432 с.
6. *Чумаков А. Н.* Метафизика глобализации. Культурно-цивилизационный контекст / А. Н. Чумаков. – М. : Канон, РООИ «Реабилитация», 2006. – 516 с.